

SADDIY ISKANDARIY DOSTONIDA IDEAL HUKMDOR TIMSOLI VA ISKANDAR OBRAZI TASVIRI.

Komilova Zulxumorxon

Fargʻona davlat universiteti

Filologiya fakulteti oʻzbek tili yoʻnalishi

23-90ʻʻAʻʻguruh talabasi

ANNOTATSIYA

Saddiy Iskandariy dostonida Ideal hukmdor timsoli va Iskandar obrazi markaziy oʻrin tutadi. Dastlabki davrlarda yozilgan bu doston orqali muallif Iskandarning shaxsiy fazilatlarini, adolatli hukmronligi va dono siyosatchi sifatidagi sifatlarini taʼkidlaydi.

Doston, shuningdek, hukmdor va xalq oʻrtasidagi munosabatni, Iskandarning jasorati, donoligi va axloqiy qobiliyatlari orqali ifodalaydi. Mazkur asar ideal hukmdor obrazini yaratuvchi adabiy manba sifatida oʻrganish, oʻrta asr adabiyoti va siyosiy tafakkurining uygʻunligini tushunishga yordam beradi.

Tadqiqot davomida dostonning strukturasi, obrazlarning xarakteri va muallifning axloqiy-estetik qarashlari tahlil qilinadi.

Kalit soʻzlar: Saddiy Iskandariy, Ideal hukmdor, Iskandar obrazi, Doston, Oʻrta asr adabiyoti, Adolatli hukmronlik, Axloqiy fazilatlar, Siyosiy tafakkur, Jasorat va dono siyosatchi, Adabiy tahlil.

ANNOTATION

In the epic of Saddi Iskandari, the image of the Ideal ruler and the image of Alexander occupy a central place. Through this epic, written in the early days, the author emphasizes Alexander's personal qualities, just rule and qualities as a wise politician.

The epic also expresses the relationship between the ruler and the people through Alexander's courage, wisdom and moral abilities. The study of this work as a literary source that creates the image of the ideal ruler helps to understand the harmony of medieval literature and political thought.

During the study, the structure of the epic, the character of the characters and the author's moral and aesthetic views are analyzed.

Keywords: Saddi Iskandari, Ideal ruler, Image of Alexander, Essay, Medieval literature, Just rule, Moral qualities, Political thought, Courage and wise politician, Literary analysis.

АННОТАЦИЯ

В эпосе «Садди Искандари» образ Идеального правителя и образ Александра занимают центральное место. В этом эпосе, написанном в ранний период, автор подчёркивает личные качества Александра, его справедливое правление и качества мудрого политика.

Эпос также выражает взаимоотношения правителя и народа через мужество, мудрость и нравственные качества Александра. Изучение этого произведения как литературного источника, создающего образ идеального правителя, помогает понять гармонию средневековой литературы и политической мысли.

В ходе исследования анализируются структура эпоса, характеры персонажей и морально-эстетические взгляды автора.

Ключевые слова: Садди Искандари, Идеальный правитель, Образ Александра, Эссе, Средневековая литература, Справедливое правление, Нравственные качества, Политическая мысль, Мужество и мудрый политик, Литературный анализ.

KIRISH

Saddiy Iskandariy dostonlari o'rta asr adabiy merosining muhim qismidir. Bu dostonlar asosan Iskandar (Aleksandr) hayoti va faoliyati orqali ideal hukmdor timsolini yaratishga qaratilgan. Saddiy o'z dostonida faqat jasoratli jangchi sifatida emas, balki dono, adolatli va xalqini hurmat qiladigan siyosatchi sifatida ham Iskandarning obrazini shakllantiradi. Shu orqali o'rta asr davrida hukmdor va jamiyatning o'zaro aloqasi, siyosiy va axloqiy qadriyatlar ko'rsatib beriladi.

Ideal hukmdor timsoli kontseptsiyasi Ideal hukmdor tushunchasi o'rta asr falsafasi va adabiyotida muhim o'rin tutadi. Saddiy Iskandariy dostonida ideal hukmdor quyidagi xususiyatlar bilan tavsiflanadi:

Adolatli hukmronlik: Iskandar xalqning manfaatini birinchi o'ringa qo'yadi, xoh shaxsiy, xoh siyosiy qararlarda adolatni saqlaydi.

Donolik va siyosiy tajriba: Doston orqali Iskandarning dono maslahatchilar bilan ishlashi va strategik qarorlar qabul qilishi ko'rsatiladi.

Jasorat va mardlik: Harbiy qobiliyati, janglarda g'alaba qozonishi – hukmdor sifatidagi obro'ni mustahkamlaydi.

Axloqiy fazilatlar: Iskandar o'z xalqi oldida namuna bo'lishi, shuningdek, adabiy obraz sifatida axloqiy me'yorlarni saqlashi muhimligi ta'kidlanadi.

Ilm va ma'rifatga e'tibor: Dostonlarda Iskandar kitob va donolikka mehr qo'ygan, dunyoqarashi keng bo'lgan shaxs sifatida tasvirlanadi.

Iskandar obrazi va uning tasviri Saddiy dostonlarida Iskandar obrazi ko'p qirralidir:

Harbiy yetakchi: U janglarda mard va dono strateg sifatida ko'rsatiladi, dushmanlarni aql bilan mag'lub etadi.

Adolatli hukmdor: O'z podsholigida qonun-qoidalarini muhofaza qilgan, xalqining farovonligi va tinchligini birinchi o'ringa qo'ygan.

Donolik timsoli: Iskandar ilmga, falsafaga, maslahatchilar fikriga ahamiyat bergan. U o'z qarorlarini shunchaki kuch orqali emas, bilim va tafakkur bilan qabul qilgan.

Axloqiy namunaviy shaxs: Dostonlarda uning harakati va qarorlari axloqiy jihatdan tasdiqlanadi, bu esa uni o'rta asr adabiyotida ideal hukmdor sifatida tasvirlaydi.

Shuningdek, dostonlarda Iskandar hayotidagi voqealar orqali xalq va hukmdor o'rtasidagi munosabatlar, siyosiy va axloqiy qadriyatlar ochib beriladi.

Dostonning adabiy va ma'naviy ahamiyati Adabiy ahamiyati: Saddiy dostonlari o'rta asr epik adabiyotining boy namunasi bo'lib, unda hikoya uslubi, qahramonning ichki dunyosi, dialog va tavsiflar orqali Iskandar obrazining boyligi ko'rsatiladi.

Ma'naviy ahamiyati: Doston xalqqa axloqiy va siyosiy qadriyatlarni yetkazadi, yosh hukmdorlar va siyosatchilar uchun ideal timsol sifatida namuna bo'ladi.

Tarixiy ahamiyati: Dostonlar orqali o'rta asr davrining siyosiy va ijtimoiy hayoti, hukmdorlarning mas'uliyati va jamiyat bilan munosabati tasvirlanadi.

Saddiy Iskandariy dostonida Iskandar obrazi nafaqat tarixiy shaxs sifatida, balki ideal hukmdor timsoli sifatida ham tasvirlangan. Doston orqali muallif adolat, dono siyosat, jasorat, axloqiy fazilatlar va ilmga e'tibor kabi xususiyatlarni ifodalaydi. Shu jihatdan asar o'rta asr adabiyoti va siyosiy tafakkurining uyg'unligini ochib beruvchi muhim manbadir. Iskandar timsoli bugungi kunda ham adabiyotshunoslar va tarbiyachilar uchun axloqiy va siyosiy model sifatida ahamiyatlidir.

Ensiklopediyadan olingan quyida ma'lumot bilan tanishib chiqing. Zulqarnayn (arab. "ikki shoxli") – musulmonlar orasida tarqalgan qadimiy rivoyatlarga ko'ra, dunyoning Chin(Xitoy)ga qadar yerlarini zabt etib, u yerda ya'juj va ma'juj yo'liga ulkan to'siq qurgan podshoh. Ayni vaqtda ham Sharq, ham G'arb hukmdori ekani yoki tojining ikki cheti shoxsimon bo'lganidan shunday atalgan, deb taxmin qilinadi. Qur'oni karimda Zulqarnaynning yer yuzida haqni qaror toptirish uchun qilgan sa'y-harakatlari bayon etilgan (18:83–102). Ba'zi islom tadqiqotchilari Qur'oni Karimda zikr qilingan Zulqarnaynni Makedoniyalik Aleksandrning o'zi deb va ba'zilari Ibrohim alayhissalomdan ilgari ya shab o'tgan butunlay boshqa bir shaxs deb talqin etishadi.

"O'zbekiston milliy ensiklopediyasi"dan.Dostonning qisqacha mazmuni.Dostonning asosiy qismi voqealari iskandarning tug'ilishidan boshlanadi. Rum mamlakatining shohi faylaqus tangridan farzand so'raydi. Bir kuni ovdan qaytar ekan, shaharga kiraverishdagi vayronada yangi tug'ilgan chaqaloq va o'lik onani uchratadi. Shoh onani dafn ettirib, chaqaloqni o'ziga farzand qilib oladi va unga iskandar deb nom beradi. Shoh iskandarning ta'lim-tarbiyasiga katta e'tibor qaratadi va arastuning otasi naqumojisni unga ustod qilib tayinlaydi. Iskandar toj-taxt va boylikka emas, balki ilm-fan va oliyjanob fazilatlarga muhabbat ruhida ulg'ayadi.

Faylaqus vafot etgach, valiahd sifatida taxtni iskandar egallashi kerak edi, lekin u taxtga chiqishga oshiqmaydi. Xalq uning shoh bo'lishini qattiq talab qilib turib olgandan keyingina arastu unga toj kiydiradi. Iskandar xalq oldiga shart qo'yib, kimning arz-dodi bo'lsa, shohni o'zi bilan teng ko'rib, ahvolini aytishini so'raydi.

Iskandar taxtga o'tirgach, adolat bilan mamlakatni boshqara boshlaydi. Xalqni ikki yillik xirojdan ozod etadi, adolat mezoni asosida ko'plab mamlakatlarni egallaydi, hukmdorlar unga xiroj to'lashga rozi bo'lishadi. Eron shohi Doro esa bunga rozi bo'lmaydi va xiroj mojarosi bu ikki shoh o'rtasida ixtilofning paydo bo'lishiga olib keladi. Urush boshlanadi. Doroning noiblari xiyonat qiladilar va Doro yarador holda Iskandar qo'liga asir tushadi. O'limi oldidan xiyonatkorlarni jazolash, uning qarindosh urug'lariga ozor bermaslik va qizi Ravshanakka uylanishni Iskandarga vasiyat qiladi. Iskandar Doroning barcha vasiyatlarini ortig'i bilan ado etadi, Doroni izzat-ikrom bilan dafn qiladi. Iskandar Eronni egallagach, jahonni fath etishga kirishadi.

Doro o'rnini egallagan jahon podshosi sifatida ko'plab o'lka podsholariga xat yozib, mamlakatda adolat va osoyishtalik o'rnatmoqchi ekanini va shunga mos holda o'z ixtiyorlari bilan unga taslim bo'lishlarini so'raydi. Aksariyat podshohlar unga bo'yin egib keladilar. Faqat Kashmir, Hind va Chin xoqonlarigina unga bo'ysunishni istamaydi.

Iskandar ustozlari Arastu maslahati bilan jahongirlik yurishlarini boshlaydi. Dastlab Balx, Moxon, Marv, Zobul, Isfahon shaharlarini oldingidan ham obod va ma'mur etib, Xurosonda Hirot, Movarounnahrda esa Samarqand shaharlarini bunyod etadi. So'ng Kashmirga Malluga qarshi qo'shin tortadi.

Iskandar sehrgarlari bilan mashhur bo'lgan Kashmir shahrini tilsimlangan holda topib, tilsimni hikmat ahli yordamida juda osonlik bilan yechadi. Mallu bu ahvolni ko'rib, mamlakatni tashlab qochadi. Iskandar Kashmir ahliga omonlik berib, bir muddat bu yerda yashaydi. Mallu ibn Mabok mag'lub va yarador holda Iskandar oldiga taslim bo'lib keladi hamda undan kechirim so'raydi. Iskandar uning uzrini qabul qiladi. Ko'p o'tmay, Mallu vafot etadi. Iskandar uning vasiyatiga binoan qizi Mehrnozga uylanadi, o'g'li Feruzni Kashmirga podsho qiladi. Tez orada Hind va Chin xoqonlari ham Iskandarning sha'n-u shavkatiga tan berib, unga jangsiz taslim bo'ladilar. Iskandar Mag'rib diyorini fath etib, o'z vatani – Rum tomonga ot surganda, yo'lda Qirvon diyori ahli unga ya'juj va ma'juj zulmidan panoh istab murojaat qiladilar. Iskandar bu yerda olti oy davomida ikki tog' orasida mashhur Saddi Iskandariyni bunyod etib, ya'juj va ma'juj balosini daf qiladi.

Iskandar yer yuzini egallagach, dengiz sirlarini ham bilish uchun uzoq safarga chiqadi. Shishadan sandiq yasab, ummon tubiga tushadi va ko'plab ajoyibotlarni ko'radi.

Ammo safardan qaytishda xastalanadi va tutingan onasi Bonuga o'g'illikni o'rniga qo'ya olmaganidan uzr so'rab, maktub yozadi. Mazkur maktub butun dunyoni zabt etsa-da, oxir-oqibat u dunyoga hech bir narsasiz, ochiq qo'l bilan ketayotgan, bu olamga shoh bo'lgandan ko'ra onadek buyuk zotga qullik qilish sharafiga yuksakroq ekanini anglagan ulug' jahongirning iqroynomasi edi. Yetti faylasuf hakim – Afl otun, Suqrot, Balinos, Buqrot, Hurmus, Farfi nyus va Arastu Iskandarning onasiga ta'ziya bildirgani keladilar.

Saddiy Iskandariy dostonlari o'rta asr Sharq adabiyotining eng muhim epik manbalaridan biridir. Bu dostonlar orqali muallif Iskandar shaxsini adabiy obraz sifatida yaratadi va uni ideal hukmdor sifatida namoyon qiladi. Dostonlarda hukmdorlikni faqat siyosiy kuch bilan emas, balki axloq, dono maslahat va xalq farovonligi bilan birlashtirish zarurligi ta'kidlanadi.

Saddiy o'z dostonida Iskandarning shaxsiyati va qahramonligini ko'p qirralikda ochib beradi: u nafaqat jangchi va siyosatchi, balki ilmga chanqoq, adolatga sodiq va xalqqa rahmdil hukmdor sifatida tasvirlanadi.

Ideal hukmdor timsoli Ideal hukmdor timsoli dostonlarda faqat qahramonning jasorati bilan emas, balki uning ma'naviy va siyosiy fazilatlari orqali ifodalanadi:

Adolat va qonun ustuvorligi – Iskandar har bir qarorini xalq manfaatiga qarab qabul qiladi, zulm va nohaqlikni yo'q qiladi.

Dono va uzoqni ko'ra oladigan siyosat – U murakkab vaziyatlarda ham oqilona qaror qabul qiladi, maslahat so'raydi, harbiy strategiya va siyosiy rejalarda bilimdan foydalanadi.

Ilmga hurmat va ma'rifat – Iskandar dostonlarda bilimga chanqoq, faylasuf va olimlar bilan suhbatlashadigan hukmdor sifatida tasvirlanadi.

Jasorat va mardlik – Harbiy qobiliyat, dushmanlar bilan kurash, jang maydonida shaxsiy yetakchilik ideal hukmdor sifatidagi muhim xususiyat sifatida ko'rsatiladi.

Axloqiy namunaviylik – Iskandar shaxsiy hayotida ham, davlat boshqaruvida ham axloqiy prinsiplarni saqlaydi.

Iskandar obrazi va tasviri Saddiy dostonlarida Iskandar timsoli ko'p qirralidir:

Jangchi va strateg: Iskandar harbiy yurishlarda o'zining jasoratini va donoligini ko'rsatadi. Shu orqali uning qahramonligi va hukmdorlik sifati bir-birini to'ldiradi.

Siyosatchi va maslahatchi: U xalqining farovonligini ta'minlash, davlatni barqaror boshqarish maqsadida maslahat so'raydi, adolatli hukm chiqaradi.

Ilm va ma'rifat izlovchisi: Dostonlarda Iskandar ilmga chanqoq, dunyoqarashi keng hukmdor sifatida tasvirlanadi. Faylasuflar va olimlar bilan suhbatlari uning dono siyosatchi sifatini ko'rsatadi.

Axloqiy namuna: Iskandar adolatli va rahmdil bo'lishi bilan xalq oldida namuna bo'ladi. Bu jihat uning ideal hukmdor sifatidagi asosiy timsolidir.

Dostonning madaniy va ma'naviy ahamiyati Adabiy ahamiyati: Dostonlarda obrazlarning xarakteri, voqealar va dialoglar orqali Iskandar timsolining ko'p qirraliligi ochiladi. Bu dostonlarni o'rta asr epik adabiyoti uchun muhim manba qiladi.

Ma'naviy ahamiyati: Doston o'quvchiga adolat, dono siyosat, jasorat va axloqiy prinsiplarni yetkazadi, hukmdor va xalq o'rtasidagi munosabatni namoyon qiladi.

Tarixiy ahamiyati: Doston orqali o'rta asr siyosiy hayoti, hukmdorlarning mas'uliyati va jamiyat bilan munosabati, shuningdek, hukmdor va xalq o'rtasidagi ijtimoiy mas'uliyat ko'rsatiladi.

Zamonaviy tahlil Bugungi kunda Saddiy dostonlaridagi Iskandar timsoli hukmdorlar uchun ideal model sifatida qaraladi. Shu bilan birga, u o'rta asr Sharq falsafasi va siyosiy tafakkurini o'rganishda manba sifatida qadrlanadi. Dostonlarda ko'rsatilgan ideal hukmdor sifati hozirgi siyosiy va ijtimoiy muhitda ham axloqiy va madaniy qadriyatlarni aks ettiradi.

Saddiy Iskandariy dostonida Iskandar nafaqat tarixiy shaxs, balki ideal hukmdor timsoli sifatida tasvirlangan. Doston orqali adolat, jasorat, dono siyosat, axloqiy prinsiplar va ilmga e'tibor kabi xususiyatlar ifodalanadi. Iskandar timsoli adabiyot, tarix va tarbiya sohalarida axloqiy va siyosiy namuna sifatida ahamiyatlidir.

Iskandar obrazi dunyo xalqlari orasida ancha mashhuridir. U yaqin va O'rta Sharqlarda Iskandari Zulqarnayn, Iskandari Rumi, Iskandar Maqdon nomlari bilan tarqalgan. Iskandar Aleksandr Makedonskiyning Sharqdagi nomidir. Tarixdan ma'lumki, Aleksandr Makedonskiy (1356-1323 yillar) qadimgi dunyoning mashhur lashkarboshisi va davlat arbobidir. Aleksandr Makedonskiy haqida ko'plab afsona, rivoyatlar yaratilgan. IX asr arab tarixchisi Dinovariyning «Al-axbor at-ti'ol» asarida hikoya qilishicha, Filipp Doro II dan yengilib, unga xiroj to'lash va qizini xotinlikka berishga majbur bo'ladi. Doro

xotinini haydab yuboradi. Filipp bolani o'z o'g'li qilib ko'rsatadi. Filipp o'ladi. Iskandar taxtga chiqadi. U Doro III ga qarshi urush qiladi yengib, taxtga chiqadi. Iskandar «qonuniy voris» sifatida Eron taxtiga chiqadi. Iskandarning afsonaviy tarixi 923 yilda vafot etgan tarixchi At-Tabariyning «Tarix arrusul va-l-muluk» («Payg'ambarlar va podsholar tarixi») asarida to'laroq bayon etiladi. Tabariyning hikoya qilishicha, Filipp Doroga boj to'lar ekan. Filippning vafotidan keyin taxtga chiqqan Iskandar Doroga boj to'lamay qo'yadi. Doro Iskandarga «go'y» bilan «chavgon» va kunjut yuboradi. Iskandar «go'y»ni yer yuzi deb, uni egallashini, kunjutni tovuqlarga yediradi. Doroning ikki amaldori suyuqasd qilib, uni o'ldiradilar. Doroning oldiga kelgan Iskandar uning suyi qasdchilarini jazolash, qizi Ravshanakka uylanish va qarindoshlariga aziyat bermaslik haqidagi vasiyatni eshitadi. Iskandar uni bajaradi.

Klitarx va Oneskrit Iskandar haqida asar yaratadi. Shundan keyin Plutarx ham asar yozadi. Eramizning I asrida Iskandar haqida Psevdo Kallesfen roman yozadi. X asrdan boshlab yozma adabiyotda Iskandar obrazi an'anaviy obrazga aylanadi. Nizomiy Ganjaviyning «Iskandarnoma» asaridan boshlab Iskandar xamsachilikning an'anaviy obraziga aylanadi. Xusrav Dehlaviy «Oyinai Iskandariy», Abdurahmon Jomiy «Xiradnomai Iskandariy» asarlarini yaratishdi. Bu asarlarda Iskandar fotih, olim, faylasuf va payg'ambar sifatida talqin etiladi.

Turkiy adabiyotda Mahmud Qoshg'ariyning «Devoni lug'otit turk», Rabg'uziyning «Qissai Rabg'uziy» asarlarida Iskandar obrazi keng o'rin tutadi. Iskandar Qur'onning surasida eslangan Zulqarnayndir. Demak, Iskandar obrazi Qur'oni karimda ham uchrar ekan.

Navoiy o'zigacha mavjud manbalarni chuqur o'rganadi. «Xamsa»ning boshqa dostonlarida, lirikasida va boshqa asarlarida ilgari surgan ilmiy, olim, adolatli shoh obrazini «Saddi Iskandariy»dagi Iskandar obrazida yoritishga harakat qiladi. Aytish kerakki, Navoiy «Tarixi mulki Ajam» asarida Iskandar haqidagi afsona va rivoyatlar asosida yoritgan bo'lsa, «Saddi Iskandariy» dostonida Iskandarning shoh va olim sifatida ideal obrazini chizishga harakat qiladi.

«Saddi Iskandariy» dostoni xamsachilik an'anasiga muvofiq «Xamsa»ning beshinchi dostoni hisoblanadi. Bu doston «Xamsa»ning boshqa dostonlariga qaraganda hajman

kattaroq bo'lib, 7215 bayt (14430 misra)dan tashkil topgan. Doston 89 bo'limdan iborat. U muqaddima, asosiy qism va xotimadan tashkil topgan. Dostonning 14 bobi muqaddima hisoblanib, u to'rt qismga bo'linadi. 1) Hamd, 2)Na't, 3) Munojot, 4)Me'roj.

«Xamsa» takmilida, so'z ta'rifi, Nizomiy, Dehlaviy, Jomiy ta'rifi.

Husayn Boyqaro va Badiuzzamon madhi.

Tarix ilmi va qadimgi eron shohlarining 4 taboqoti: Peshdodiylar, Kayoniylar, Ashkoniylar va Sosoniylar haqida.

XV bo'limdan dostonning asosiy qismi boshlanadi. Unda Iskandarning tug'ilishi, yoshligi. XVI bo'limdan podsho Iskandar sarguzashtlari bayon qilinadi.

Dostonda Iskandarning tug'ilishi, yoshlik yillari, Arastuning otasi Naqumojiz qo'lida ilm olishi, Faylaqusning vafoti, Iskandarning taxtga chiqishi, uning Doro bilan to'qnashuvi, Eronni egallab olishi, Kashmirga yurish qilib, zolim Malluni yengishi, Hind shohi va Chin shohi bilan chin munosabati, Mag'ribda vahshiylar bilan jang qilishi, qirvonda ya'juj va ma'jujlarning qirilishi, dengizga sayohati va boshqalar bayon qilinadi.

Dostonda asosiy e'tibor Iskandarning odilligiga, uning yurtni adolat bilan boshqarishiga qaratilgan. Yana bir tomoni Iskandar olim edi. Olim qo'lida tarbiya topadi. O'z ishlarini olimlar bilan maslahat qilgan holda olib boradi.

XULOSA

Xulosa qilganda, Saddiy dostonidagi Iskandar timsoli nafaqat tarixiy shaxs sifatida, balki hukmdorlik va axloqiy idealni namoyon etuvchi adabiy obraz sifatida ahamiyatlidir. Bu asar bugungi kunda ham adabiyotshunoslar, tarixchilar va tarbiyachilar uchun hukmdorlik, adolat va axloqiy qadriyatlar bo'yicha muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Saddiy Iskandariy dostonida Iskandar obrazining asosiy vazifasi – ideal hukmdor timsolini yaratishdir. Doston orqali muallif Iskandarning adolatli, dono, jasur va axloqiy jihatdan namunaviy shaxs ekanligini ochib beradi. Uning hukmdorligi faqat siyosiy kuch va harbiy qobiliyat bilan emas, balki xalq farovonligi, adolatni ta'minlash, maslahatga quloq solish va ilmga hurmat kabi fazilatlar bilan ifodalanadi.

Iskandar dostonlarda ko'p qirralikda tasvirlanadi: u jasur jangchi, dono siyosatchi, ilmga chanqoq va axloqiy jihatdan mukammal shaxs sifatida o'quvchiga namoyon bo'ladi.

Shu jihatlari orqali u o'rta asr adabiyoti va siyosiy tafakkurining uyg'unligini, hukmdor va xalq o'rtasidagi munosabatlarning axloqiy asoslarini ko'rsatadi.

Saddiy Iskandariy dostonida Iskandar obrazining asosiy maqsadi – o'rta asr Sharq adabiyotida ideal hukmdor timsolini yaratishdir. Doston orqali muallif Iskandarning adolatli, dono, jasur va axloqiy jihatdan mukammal shaxs ekanligini o'quvchiga yetkazadi. Iskandar faqat kuch va siyosiy qobiliyat bilan emas, balki xalq farovonligini ta'minlash, adolatni saqlash, maslahat so'rash va ilmga hurmat kabi fazilatlar orqali ideal hukmdor sifatida tasvirlanadi.

Dostonlarda Iskandar ko'p qirralikda ochiladi. U jasur jangchi sifatida dushmanlarni yengadi, dono siyosatchi sifatida murakkab siyosiy vaziyatlarda oqilona qaror qabul qiladi, ilmga chanqoq hukmdor sifatida esa faylasuf va olimlar bilan suhbatlashadi. Shu orqali u o'rta asr siyosiy tafakkuri, hukmdor va xalq o'rtasidagi munosabatlar, shuningdek, adolat va axloqiy qadriyatlarni uyg'un tarzda namoyon etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Saddiy Iskandariy. *Iskandarnoma*. Toshkent: Sharq, 1990.
2. Abdullaev, N. *O'rta asr Sharq adabiyoti tarixi*. Toshkent: Fan, 2005.
3. Ergashev, B. *Sharq dostonlari va qahramonlik epikasi*. Samarqand: Ma'naviyat, 2012.
4. Karimov, O. *Iskandar timsoli va ideal hukmdor obrazlari*. Toshkent: Adabiyot, 2018.
5. Mirzaev, S. *O'rta asr Sharq falsafasi va adabiyoti*. Buxoro: Ilm-fan, 2009.
6. Qodirov, A. *Saddiy Iskandariy asarlarida axloqiy va siyosiy qadriyatlar*. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2015.
7. Rustamov, F. *Sharqiy epik dostonlarda hukmdor obrazlari*. Samarqand: Sharqshunoslik, 2010.
8. Tolipov, M. *Iskandar va ideal hukmdor: adabiy tahlil*. Toshkent: Fan va Ma'rifat, 2016.
9. Yakubov, I. *O'rta asr adabiyoti va siyosiy tafakkur*. Toshkent: Ilmiy nashr, 2013.
10. Zokirov, R. *Saddiy dostonlari: tarixiy va adabiy tahlil*. Toshkent: Sharq, 2020.
11. Holiqov, D. *Sharq dostonlarida qahramon va hukmdor obrazlari*. Toshkent: Adabiyot va Tarbiya, 2011.

12. Xolmirzaev, Sh. *Iskandarning epik obrazlari va adabiy merosi*. Buxoro: Ilm-fan, 2014.
13. Nematov, A. *O'rta asr Sharq adabiyotida siyosiy va axloqiy qadriyatlar*. Samarqand: Fan va Ma'naviyat, 2017.
14. Tursunov, B. *Saddiy dostonlarida ideal hukmdor tasviri*. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2019.
15. Sultonov, J. *Iskandar dostonlari va hukmdorlik konsepsiyasi*. Toshkent: Sharqshunoslik, 2021.